

Tugev külalissetendus Estonia-teatrilt

Hans Wolf

DN 19.01.92

Mis on õieti viga Tubini ooperil Barbara von Tisenhusen? Küsimust oleks ~~Rõinud~~ ^{Rootsis} Rigustatult esitada nende kahe kümnendi jooksul, mis möödusid ooperi esietendusest Tallinnas Estonias 1969. aastal.

Simn oli olemas õhtut täitev etendus suurele lavale, mis oli kirjutatud Rootsis, veerand sajandit pärast Tubini saabumist (üle Läänemere põgenikepaadis).

Ooperi toomine rootsi lavale tundus aga täiesti võimatu, ehkki teosele oli vähehaaval saadud rootsikeelne tekstki.

Kaks sündmust suures ja väikeses perspektiivis silusid teed selleks, et estonia võis nüüd Rootsis esitada Barbara von Tisenhusenit, vähen kui aasta pärast külalissetendusi Göteborgis. Balti kultuuri koht rootsi avalikus arvamuses on koos ajaloolise arenguga tunduvalt avardunud. Ja huvi Tubini muusika vastu on muutunud aina suuremaks, eriti pärast tema surma, kui tema teoste plaadistamine on hakanud hoogu võtma. Ka mõlemad Tubini ooperid on nüüd plaadistatud Soomes Ondine firma poolt.

Selle aja jooksul, mis Barbara von Tisenhusen on olemas olnud, on teosele esitatavad lootused lumbepalliefektina suurenenud, mis võib õiglase hindamise teha õige keerukaks. Kui ooperit mängiti 1990 Tallinnas Tubini festivalil, leidsin ma, et ooperit kannab orkestripartii, et see on sümfooniline ooper, kus hääled alati ei su^uta end maksma panna.

See võis oleneda ka minu ebasoodsast kohast otse orkestriaugu lähedal. Stockholmi ooperis säilib mulje orkestrist kui draama peeglist, kuid hääled kõlavad vabamalt, ehkki Tubin tundub siiski olevat asetanud pearõhu sellele, et teksti esitataks pigem lihtsakoelise raskuse kui psühholoogiliste finessidega; ka nii võib ~~te~~ muusikadraamat kirjutada, ja selles mõttes on Tubini teine ooper, Reigi õpetaja, mida esitati laupäeva õhtul, hoopis teistsugune.

Barbara von Tisenhusenil lihtsalt ei olegi eriti midagi viga. See on mitmes mõttes tugev ooper selles Estonia-teatri teises lavastuses, millesse Arne Mikk on suhtunud suure tõsiduse ja puhtusega, mida on tunda veel kaua pärast seda, kui Barbara on oma vendade poolt jääauku uputatud.

Lugu on võetud Aino Kallase novellist, mis omakorda põhineb ajalookroonika teadetal eesti keskajast, talurahvamässude ajast: Jürgen von Tisenhusen uputanud oma õe, kirjutaja, kes põgenenud Soome ja pöördunud sealt tagasi kätte maksma.

Sellest on välja arendatud lugu naisest, kes hakkas vastu oma suguvõsa edevusele ja ülbusele; liiatigi tahtnud ta suguvõsa meelekibeduseks abielluda lihtsast ^õ kirjutajaga, mille eest teda karistas venda erakohus.

Selle ballaadilaadse lihtsa jutustuse komponeeris Tubin suureks freskoks markantse põhimotiiviga, mis muudab kuju, vabaneb ja varieerub läbi ooperi. Selle võib olla plahvatuslikku raskust ja rütmilist intensiivsust, rahvalikku, kuid mitte folkloristlikku iseloomu nagu näiteks torupilli-imitatsioonid, või pingevaba lüürilist deklamatsiooni. Kui meenutada mõnda teist 20. saj. ooperiheliloojat, siis meenuvad kõigepealt tsehh Janáček.

Meeleolude efektne vaheldumine andis au orkestrile ja koorile suurepärase dirigendi Peeter Lilje käe all. Sopran Helvi Raamat laulis nimiosa üsna otsekohese instrumentaalse häälekõlaga, mis rõhutas ballaadilikkust.

Jassi Zahharov, kes viimasel hetkel pidi lavale tulema Barbara venna Jürgenina, täitis Ooperi saali mahlaka ja autoriteetse bassiga, mis sobis väga hästi sünye rolliga.

Kirjutajana, Barbara armastatud Bonniusena esines tenor Ivo Kuusk ja kõhkleva preestri Friesnerina bass Teo Maiste, mõlemad Estonia andekad ja karastatud veteranid. Mõlemal rollil oleks võinud olla libretos suurem kaal, Bonnius ei oleks lihtsalt tohtinud tegevusest kaduda ja Friesner oleks võinud arendada sunduse ja südametunnistuse teemat.

Lihtsas, kuid asjakohases lavakujunduses oli kostüümidel täita ajalootausta määraja osa. Üle kogu lava jookseb fresko ladinakeelse deviisiga "Olen näinud üht kõige kohutavamat õnnetust", mis lõputseenis avab musta taeva jää kohal.